

Андрій Копча

Вродил с я 10 вересня 1954 рока в селі Хобеня коло Волова в родині Івана (родом зо Святківкы) і Емілії з Квочків (родом з Бортного). Основну школу скінчыл в Хобені, загальноосвітний ліцей в Гурі. В роках 1973-77 студіювал культурознавство на Вроцлавскым Університеті, а пак, в роках 1982-84, режисерию в Паньствовій Выжшій Фільмовій, Телевізійній і Театралній Школі в Лодзі. Од 1977 р. працює згідно з фахом, в секторі культуры - найперше в домі культуры в Держоньові, пак як директор Драматичного Театру в Валбжиху, актуальні в Паньствовій Выжшій Театралній Школі во Вроцлаву. В 1989 році організує в Лігници лемківскій аматорскій театр і неодолга спілтворит першу по выселіню лемківску організацію - Товаришыня Лемків. Остає ей ведучым і тоту функцію полнит до днес.

Літературны пробы піднимал Копча ішы в середній школі, але офіційні дебютувал в Польскым Радіо в 1980 році слуховиском “Фауль”. Першым твором з лемківскій тематкы, хоц напсаным ішы по польскы, был фільмовий сценарій *Хыжа* (представлений в 1984 р. як дипломова праца в Фільмовій Школі). В роках 1987-88 пише (уж по лемківскы) знану драму *Одтяте коріня*, котру режисерує в Театрі Товаришыня Лемків в Лігници в 1989 році. В 1990 році пише другу част той драмы *На чужыні* (ей театральна премера мала місце в 1992 році) а в 1992 році *Остатню годину* (театральна премера в 1993 році). Вшыткы тоты драмы посвячены сут Акції “Вісла” і ей наступствам. В 1995 році пише драму *Малювати, малювати...* про Єпифана Дровняка - Никифора (теаральна премера в 2000 році). До Акції “Вісла” вертат ішы раз в 1996 році і пише сценарій під наголовком: *Акція “Вісла”*. В 2002 році на його підставі реалізує фільм, в котрым выступили головні члены Театру Товаришыня Лемків.

Творы друкуют ся з рукописів автора.

Хыжа¹

(Новеля і фільмовий сценарій)

(урывок)

Лешко Горбаль был добрым тесльом, але николи не мал на тілко одвагы, жебы поставити нормальну хыжу. Таку, в котрій была бы хыжа з єдной стороны, а стайня для худобы з другой. Зас вшытко было бы переділене сінми або боіском, як інчы зовут, де мож бы было сховати віз перед осінныма дойджами. О тым, же Лешко был добрым тесльом свідчыло хоцбы того, же был єдным з тых, котры ставляли церков в сусіднім селі. Вшыткы ся їй чудували, а трафляло ся, же приходили Лемкы не лем з сусідніх сіл, але тіж і з Нового Змигорода а навет аж з Дуклі.

Але то было пред войном, уж другом в жыттю Лешка. Тепер, коли война ся тягла уж пятый рік, люде мали інчы, дуже важнішы sprawy на голові. Што правда, Німці барз рідко вказували ся в селі, але їх діяльніст і так одчувала каждая родина. Само село было невеличке і рахувало около двадцетьюх хыж. Тягло ся понад два кільометры vzdolж невеликого потічка і было завершене зеленыма горами і лісами. А же находило ся в долині, з пят кільометрів од головной дороги до Змигорода і Дуклі, то здавало ся быти оазом спокою. Але то были лем позоры. Німецкы постановы і діяня доходили і до нього. І так пару молодых селян, медже пятнадцетым а двадцетим роком, зостало

¹ Хоц не єст то текст розписаний в системі драматичным, заміщаме го гев на спеціальне желаня самого автора

забраних на роботи до Німець, а кожна родина мусіла оддавати немалу частину зерна, зімяків і мяса на континент. А же Лемкы то покірны і спокійны люде, то ништо ани не хырувал противити ся тым незаконным наказам. А хоць бы ся і такій нашол, то преця ништо бы го не оборонил, як то было в інчых місцях окупованой Польщы. Што правда, бесідувало ся, же деси по лісах ходят совітскы партизанты, же сут серед них тіж і Лемкы, але мало кого то інтересувало.

Великден за старым стильом был того рока під конец квітня. Погода была уж прекрасна, што в горах не трафлят ся часто. Пізным вечером выбрал ся Лешко з женом Варваром, троїма дітми і женином матірю до церкви, жебы посвятити паску. З троїх діти найстарший был Василь, котрий рахувал сімнадцет років. Його сестра Марися была кус молодша, бо мала пятнадцет років. Наймолодший был дванадцетьорічний Михал. Певно зато, же был наймолодший, то нюс завинену в леняне пристерало велику паску. Марися несла вкритий білом хусточком кошычок. Жена Лешка - Параска мала сорок сім років, была висока і худа. Бесідвала недуже і лем втовды, коли мала штоси мудрого до повіджыня або коли мусіла лагодити свары медже свойом матірю а своїм хлопом, до котрых доходило барз часто, тым барже, же обі сторони мешкали в єдній хыжи. Очевидно, належала она до матери Параскы - Варвары. Была то уж старша баба, невеликого росту, червена на гамбі, барз бесідлива і, што было найгірше, любила ся сварити. Не было дня, жебы не сварила ся зо своїм зятюм. Сам Лешко доходил уж пядесяткы. Был высокым, міцным хлопом з кус уж сивым волосьом. Мал дост долги баюсы і все носил в зубах цибух. Навет тепер, коли ішли до церкви. Што правда, не подавало ся тото його тесьовій, але він ани не хырувал слухати ей дудраня. Мало - затігал ся так, якбы то было найліпше кубанске цигаро а не зроблений з найгіршого дугану цибух. Але, коли до церкви было уж недалеко а люди стрічали штотраз веце, затыгнул ся ішы раз а потім шмарил сцюк на землю, притоптал го черевіком і сплюнул з фантазіюм. Бабы натоміст заложыли на ноги черевікы, котры до тепер несли в руках.

Перед церквом Лешко привитал ся з другыма газдами, але на долшу бесіду не было уж часу, бо зачала ся служба. До причасти Лешко не пішол, хоць зробила тото ціла його родина. Не дивота, же тесьова не была з того задоволена.

Коли вертали з церкви, до Лешка підышол шолтыс Гавриляк і повіл му, же Німці одшмарили його поданя о одрочыня континенту на тот рік і до кінця місяця має оддати корову. Поінформував го тіж, же Німці сут штотраз барже неспокійны і нервовы, што свідчыт, же Рускы зас іх мусіли побити на фронті. Зауважыл тіж, же як добрі піде, то може до кінця рока Німці підут не лем з гір, а може навет і з Польщы. Але в Лешку тоты інформації не выкликали великой надії і дальше проклинал Німців. Раз зато, же му найперше взяли на роботи двоє найстаршых діти: Миколая і Ольгу а тепер заберают му остатню корову. Што правда, остане му ішы ялівка, але преця корова, то все корова. Але што має робити, коли Німці кажут. Гавриляк прібувал го потішати, але коли виділ, же то на нич, то, ся здає, повінчував му спокійних свят, повіл "Христос Воскрес" і пішол в свою сторону. А Лешко догнал родину і, не одзываючы ся ани словом, вертал з ньом до хыж. Не дал ся навет намовити на бесіду тесьовій, котра барз хотіла знати, о чым так бесідувал з Гавриляком.

На чужыні

(Драма в двоох актах) - Уривок

АКТ I

СЦЕНА 2

(До кухні входить МАТИ з іконом Божої Матери-Одететрії в руках а зараз за ньом ПАРАСКА з лянном плахтом на хырбеті. В плахті має полно ляхів)

МАТИ *(роззираючи ся по хыжи)*: Што то за хыжи? (осторожні мацят стіны) Камін... шырий камін... Як можна жыти в чымси таким? То так, як в камінній труні.

ПАРАСКА: То не камін, бабо, лем цегла.

МАТИ: Для мене то тото само. Та од єдного і од другого так само студено.

ПАРАСКА: А ні, бо як ся добрі напалит в шпаргеті, то буде так само тепло, як в хыжи в горах.

МАТИ: Не вірю. А по друге, што то за пец, на котрым неє де лежати.

ПАРАСКА: Бо Німці на пецу лем варили істи, а спали на деревяній або на желізній постели. *(роззерат ся по кухні)* О, єдну навет лишыли. Лем спружын неє.

МАТИ: Чого?

ПАРАСКА: Но, спружын... То такы желізны повязаны зо собом гачыкы.

МАТИ: Желізны гачыкы?! Я мала бым лежати на желізі? Нигда!

ПАРАСКА: На яким желізі, бабо? Будете лежати на сіннику.

МАТИ: На чым?

ПАРАСКА: На сіннику.

МАТИ: А што то такого?

ПАРАСКА: То такій міх з сіном, лем зошытый.

МАТИ: Зошытый? А коли змінят ся сіно?

ПАРАСКА: Нияк ся не змінят. Тото сіно єст зашыте на все.

МАТИ *(крутячы головою)*: Ціле жытя спати на єдным сіні... Не дивота, же бесідує ся, же Німці то богаты люде. А тепер виджу, же тіж і хытры. І мы тепер маме жыти з такыма людми.

ПАРАСКА: Коли Німців ту уж неє, бабо.

МАТИ: Неє? А што ся з нима стало?

ПАРАСКА: Зостали выселены.

МАТИ: О, то так як мы! Тіж за УПА?

ПАРАСКА: За яке зас УПА, бабо? Преця ту не было ниякого УПА.

МАТИ: То так, як в нас. Але і нас і їх выселили. І тіж Полякы?

ПАРАСКА: Є. Преця то польскы землі.

МАТИ: А бесідувала-с, же німецкы.

ПАРАСКА: Німецкы были до кінця войны. А як Німці ей прогнали, то втоды мусіли оддати Польщи Шлеск.

МАТИ: Якій зас Шлеск.

ПАРАСКА: Но, землі, на котры нас тепер привезли. Тепер называють ся Землі Одзысканы

МАТИ: Одкаль ты тото вшытко знаш?

ПАРАСКА: Кус довідала-м ся, коли была єм в Німцях на роботах, кус од вояків, котры нас ту привезли а іщы кус з газет. Не мож преця інтересувати ся лем жытьом єдного села.

МАТИ *(выкривляючи ся)*: Не мож інтересувати ся лем жытьом єдного села. Смотрите яка премудріла. Тепер будеш ходила од єдного села до другого і глядала Анну, Петра і Павля.

ПАРАСКА: А як їх мам глядати, коли не вільно рушати ся з села, до котрого нас привезено. Сами чули сте, што бесідувал вояк, котрий нас ту привюз.

МАТИ: Чула-м, чула-м. Жебы го покрутило з його заказами. Його і тых, котры їх выдумали. Невинных люди розогнати по світі і іщы казати ім сідити в єдным місци. Цілком як в Росії.

ПАРАСКА: Будеме, бабо, якоси до того привыкати.

МАТИ: Для вас молодых не буде то таке тяжке, але мы, стары... *(зачынат плакати)* Я хыбаль грму за нашыма горами, дісами, потічками, а навет паріями...

ПАРАСКА *(беручы бабу за руку)*: Не плачте, бабо, бо то і так нич не поможе. Мусите ся погодити з тым, што ся стало...

МАТИ: Погодити ся?! Нигда! Верну ся домів в Горы, як лем буде мож. Хоц бым мусіла іти на ногах през піл рока! Нихто і нич мене ту не стримат. Ани по доброті, ани силом! Підеш зо мною?

ПАРАСКА: Ой, бабо, преця то барз далеко. Зімают нас на першій стациі.

МАТИ: Не зімают! А хоц і зімают, то што? Нич нам не зроблят. Найвыжше зас нас ту привезут і то вшытко.

ПАРАСКА: Можут нас тіж заперти до гарешту...

МАТИ: За што? Ничого ем не вкрала. А на білет мене стати. До самых Горлиц *(роззерат ся, потім бесідує тихо)*. Мам за пазухом дуляра. Золотого... На білет старчыт.

Інтерес

(Сценічний жарт)

ЩКО *(за сценом)*: Діравы горці, стары шматы купую, купую! *(входить на сцену)* Стары горці, діравы шматы... Тфу, уж мі ся доцяп вшытко помішало. Нияк не іде мі гандель в тых сторонах. А то зато, же Лемкы такы самы бідны люде, як мы Жыды. Но, може сут кус богатшы. Ну, як я не зроблю ниякого інтересу в тій хыжи, то зроблю тото само, што ем зробил тыджен тому: верну ся домів і наплю ся кроплі! Не кошерной палюнки, лем кроплі! Як ем Іцко. Шматы, горці купую, купую...!

(входить ГАЗДЫНЯ)

ЩКО: Як ся мате, пані газдыньо?!

ГАЗДЫНЯ: А мам ся, Іцку, мам.

ЩКО: Як я ся тішу, же я вас виджу.

ГАЗДЫНЯ: Я тіж!

ЩКО *(до себе)*: Ой, штоси мі ся видит, же газдыня гнеска не в гуморі, то ліпше буде не прибувати робити з ньом інтересу. *(голосно)* Виджу же сте заняты... Піду уж...

ГАЗДЫНЯ: А підеш, певно, же підеш, але найперше побесідуеме о курятах, котры ем мі продал два тыжні тому.

ЩКО: А што? Поздыхали?

ГАЗДЫНЯ: А Боже хорони - вшыткы ся ховают.

ЩКО: А може хворіют? Тфу, на пса урок!

ГАЗДЫНЯ: Тіж ні. Вшыткы здоровы.

ЩКО: Коли так то я не знам о што ся вам розходить, пані газдыньо.

ГАЗДЫНЯ: Не знаш?

ЩКО *(крутячы головою)*: Ні, як ту стою.

ГАЗДЫНЯ: Не роб з себе бортака, злодію еден!

ЩКО: О, за перепрошыньом, нич ем вам не вкрал!

ГАЗДЫНЯ: Іщы бы того бракувало!

ЩКО: То чого называте мене злодійом?

ГАЗДЫНЯ: Бо-с мене оциганил, чорте еден! "Самы куркы ем вам продал, самы куркы, пані Газдыньо". А потім ся вказало, же то не были куркы лем когутыкы. А я глупа так ем тобі вірила.

(зачынат тихо плакати)

ЩКО (*гладит бороду*): Куркы замінили ся в когутики... Ну, як то можливе? (*голосно*) Гевалт! А то злодій! Так мене оциганил! Так оциганил!

ГАЗДЫНЯ: Бале Іцку, што за гупоты бесідуеш? Тебе хтоси оциганил? Не вірю.

ЩКО: Коли то правдва, пані газдыньо. Найщырша правда.

ГАЗДЫНЯ: А хто тебе оциганил, хто?

ЩКО: А Шмуль! Преця то од нього купил ем курята, котры потім несвідомі вам ем продал. Тепер самы видите, же я ем не винуватий.

ГАЗДЫНЯ: Але з тебе циган, Іцку, же гей. Продал ес мі самы когутики а тепер обвиняш зато Шмуля. Не стыд ти?

ЩКО: Коли я не циганю ани на словечко. Як ту стою. Тфу!

ГАЗДЫНЯ: Ты мі не плюй на підлогу, бо піл години тому ем ей мыла. Слухай, Іцку! Як ты мі до неделі не выміниш когутки на куркы то тя оддам до суду!

ЩКО: Ай, пані газдыньо, по што зараз судови голову завертати? І без того має полно роботы. Ліпше ся самому добесідувати. Ну, што вы на тото, пані газдыньо?

ГАЗДЫНЯ: Як мі выміниш курята - не буде суду, як не выміниш - будеме ся правувати. Выберай!

ЩКО: Я мам выберати? Най Шмуль выберат! Преця то были його курята. Я был ем лем посредником. А в суді буду свідчыл сумлінні. Слушайте газдыньо, як вы мі дате десятку за фатыгу, то я вам выміню когутики не лем на курочки, але на стары куры з яйцми і когутом на докладку.

ГАЗДЫНЯ: А ід же, ты бортаку, такого самого мудрого як ты глядати! Іщы буде собі робил смішки з бідной вдовы! Як ты зімам за тоту цапячу бороду, то зараз мі ся з хыжы вынесеш!

(*газдыня прібує зімати Іцка за бороду, але він закрыват ей руками*)

ЩКО: Лем не за бороду, газдыньо! Лем не за бороду! Я пришол ем до вас на гандлі, інтерес робити а вы мене бете!

ГАЗДЫНЯ: Я тебе бю?! Я?!

ЩКО: А вы, газдыньо. Вы!

ГАЗДЫНЯ: Йой, як ты не перестанеш циганити то на правду ты выбю! І то кочергом!

ЩКО: То я вас оддам до суду!

ГАЗДЫНЯ: Ты іщы смієш страшыти мене судом, цигане еден? То я тебе оддам до суду! А він запре до криміналу за твої злодійства!

ЩКО: То ся буде іщы виділо, што зробит суд. Мам уйка адуката.

ГАЗДЫНЯ: Але правда ест по мойй стороні.

ЩКО: Яка правда, газдыньо? Яка правда? Вкажте мі суд в котрым сама правда бы выграла.

ГАЗДЫНЯ: А то чого?

ЩКО: Бо в суді адукат все ся добесідує з судьом і, як лем схочут, то з каждого зроблят бортака. І зато бесідую вам: погодме ся.

ГАЗДЫНЯ: Як мі выміниш когутики на курочки.

ЩКО: На тото, то я ся не годжу.

ГАЗДЫНЯ: То будеме ся правувати.

ЩКО: Як хочете. Але я бы-м на вашым місци того не робил. Подумайте, закла іщы не ест за пізно.

(*Іцко виходит*)

ГАЗДЫНЯ: А ідий в чорты з твоіма радамы, цигане. Іщы буде мене страшыл. Сам ся бій, нехристе!

Малювати, малювати

(Драма в двох актах)

АКТ I СЦЕНА 2

(Хыжа, в котрій жыє Никифор. Невелика кухня а в ній пец під повалу, тяжкій дубовий стіл і лавка. Бідні одіта ГАЗДЫНЯ сідит при пецу і латат загортку. ГАЗДА, тіж бідні одітий сідит при столі і обзерат діравий черевік)

ГАЗДА: Штоси мі ся видит, же з того черевіка нич уж не буде. Діра в ним така, же ціла жменя до ней войде!

(мече черевік до кута і бере зо стола газету)

ГАЗДЫНЯ: А на якого фраса ти на літо цілы черевікы? І так ціліцькій божий ден сідит в хыжи і лем чыташ газету. Жебы-с хоц зазрил до церкви, але ты ани не хыруеш!

ГАЗДА: Бо уж ем старий і хворий.

ГАЗДЫНЯ: Ага... Як єс был молодий і здоровий то тіж єс не ходил! Все єс был лінивий. Так до работы, як і до молитвы. Так як Никифор!

ГАЗДА: Коли він святых малює...

ГАЗДЫНЯ: Такы они святы, як і він! Сам себе як святого малює, ганьбиско! Нич ся не стыдат. Старий хлоп, пятдесят років му минуло, а він лем малює якісы дурниці... Чорну краватку собі завяже під бородом і цілыма днями плянче ся медже панамы. Тіж за пана хоче быти, бортачыско еден! Лем встыд несе Руснакам. Здоровий хлоп, взял бы ся до даякой порядной работы, але йому лем малюваня в голові. (Выкривят ся) "Малювати, малювати..." быльмоче цілыма днями. І іщы Матейком каже ся называти, бо для нього то маляр над малярами. Ноле, старий, а хто то был тот Матейко?

ГАЗДА: Хыбаль якісий польській маляр...

ГАЗДЫНЯ: Тілко то і я знам, хоц газет і книжок не чытам так, як ты. Йой... а може то был тот ясний пан, з котрым, як люде бесідуют, небіжка мала Никифора?!

ГАЗДА: Што там люде! Сама добрі знаш, хто то зробил.

ГАЗДЫНЯ: Знам, не знам... Не моя справа... Твоя тіж. А Никифора то кус мі жаль, бо сам як палец і каждому мусит сходити з дороги, але з другой стороны то добрі му так.

ГАЗДА: А то чога?

ГАЗДЫНЯ: Бо хытрий. На жебры ходит, але жебы ся з нами поділити, то ани не хырує. А преця жыє в нашій хыжи.

ГАЗДА: А ты одкаль знаш, же він має даякы грошы?

ГАЗДЫНЯ: Та дежбы не мал? Не раз виділа-м, як му кураціюше метали іх до капелюха. А він, цмок еден, ани гроша не дал на камфіну. З каждым роком робит ся штотраз хытрійший. А його небіжка мати была така добра, хоц ани бесідувати добрі не знала. Николи никому не одмовила помочы, хоц ій самій было барз тяжко. Жаль, же жытя мала таке підле. Жебы хоц сын ся на ню подарил, але де там... Тото малюваня го цілком збортачыло.

Одтяте коріня

(Драма в трийох актах)

ПРОЛОГ

(На тлі засуненой куртны, представляючой гористий карпатській крайобраз, на великом каменю сідит ПАСТУШОК і на пищалці грає мьльодию "Лемковина, Лемковина...". В половині мьльодіи входить ШТЕФАН. Єст то хлоп добрі по пятдесятиці, під баюсами, в капелюху спід котрого видно уж сиве волося. Крім капелюха має на собі білу кошелю без колніря, чорний ляйбик і ногавкы, а на ногах

высокі скірні. За ним входить МИХАЛКО. Єст то дванадцятьорічний хлопець, дост бідні облечений, а на ногах має кус уж діравы кертці. Выпереджат няня).

ШТЕФАН (*вслухуючы ся в мьлюдию*): Ноле, стій-ле Михалку...

МИХАЛКО (*смотрячы на Пастушка, тихо*): Хто то, няню?

ШТЕФАН: То добрый дух наших гір - Пастушок.

МИХАЛКО: А де він жыє?

ШТЕФАН: Всяди. На цілій Лемковині.

МИХАЛКО: А чого він так смутні грає?

ШТЕФАН: Бо так оповідає діі Лемків і Лемковины, а сут они смутны і трагічны...

МИХАЛКО (*слухаючы грана Пастушка*): Чом?

ШТЕФАН: Зла доля так хотіла. Злы люде тіж.

МИХАЛКО: І він о тым оповідає?

ШТЕФАН: Є. Послухай а довідаш ся вшыткого.

МИХАЛКО (*вслухуючы ся*): Нич не розумію...

ШТЕФАН: То я ти поможу.

(Штефан сідат на другым каменю по другій стороні сцены. Михалко сідат му на колінах)

ШТЕФАН: Горы, нашы горы, Карпаты. Жыєме в вас уж... Ех, так по правді то Бог еден знає, як долго... Сами люде повідають, же буде уж десят віків, зас інчы, же дуже, дуже коротше... І кому ту вірити? (*усміхат ся*) Я не знам. Най ся тым траплят мудрійшы: професоре, дохторе, історики... Для нас Лемків наважнійше єст того, же в горах єст нам найліпше. Вшыткого маме полно, але біды найвеце. В біді ся родиме, в біді жыєме і в біді вмераме. І хоц Лемкы то тверды люде і до роботы охотны, то якоси біді не можут дати рады. Друга річ, котрой на Лемковині нам не бракує - то камя. Де ся не обернеш то всяди го полно. Старчыт пороззерати ся доокола себе, жебы ся переконати, же бесідую щыру правду. А і ліса тіж нам не бракує. Де ся не рушыш - всяди го полно. Дакотрым то ліс підышол аж до самой хыжы! Таки з них газдове! А як сут лісы то сут і волкы. Колиси стрітил єм аж пят! На щестя для обох сторін розышли сме ся в згоді. Они втекли до ліса, а я на дерево... Гм... очевидно, нихто ся никого не боял, але, видно, обі стороны узнали, же ліпше не входить собі в дорогу. Бо треба знати, же Лемкы то спокійны люде і не глядають okazji до биткы. Но, може крім мойой жены Олены. Але всяди сут вынятки. Таким вынятком єст презвіско "Лемко". Так направду то мы себе зовеме Русинами або Руснаками, але же часто, треба ци не треба, ужываме слова "лем", то нашы сусіде од пільничной і західной стороны - Полякы злосливо называють нас "Лемками". Самых Поляків на Лемковині єст недуже і сут головні учителями. До війны были тіж Жыды і Цыгане, але коли пришли Німці то вывезли іх і слух по них загнул. Люде повідали, же певно іх позабияли. Але і наше лемківске жытя тіж не было легке. За мало нас, жебы быти самодільном державом і зато што якісий час надставляме за других головы і часто сами сме бити. Так было за небіжкы Австро-Угорщыны, так было за Польщы, так было за Німці і так єст зас за Польщы. Цілы вікы жыли сме спокійні в наших горах і хоц по світі котили ся бурі, то нашу Лемковину, дякувати Богу, омияли. А як дакому бракувало хліба на Лемковині, то ішол на Мадыры або до Гамерыкы і там го глядал. Декотры ся потім вертали і втовды ставали ся великыма газдами а навет панами. Але нихто ім не заздростил тяжко заробленого богацтва. І так през долги роки каждый жыл, як міг, але напевно жыл спокійні. Нещестя зачали приходити на Лемків зараз на початку першой світовой войны і так уж єст до гнеснього дня. Покля памятам, то през тоты тридцет три роки през нашы села в Карпатах перешли войска найріжнійшых держав: австрийско-угорскы, російскы, німецкы, ческы, українскы і, очевидно, польскы. В більшости з них служыли і нашы хлопці,

котры ани не знали за што і за кого гынут. Тото само было з нашыма людми, котры все тримали ся з далека од політыкы. Не дивота, же з часом зачало ся бесідувати, же то злий дух завзял ся на Лемковину і чужыма рукамі зачал ёй гнобити і нищыти а на Лемків зсылати сызы і терпліня.

А вшытко зачало ся в серпни 1914 рока... Мал ем втовды шистнадцет років...